

חבל נחלתו

אסור בחול וכ"ש בשבת דקוביא דמי למקד וממכר".

וא"כ נראה שראוי שילדים אחר בר מצוה ימנעו ממשחקי גולות למיניהם ע"מ שהמנצח יטול את של חבירו.

יב. ושאלוני האם ה"ה במשחקים בגלעיני מישמיש שאין קונים אותם ישירות אלא הם מגיעים משירי מאכל, ואינם שוה כסף. ונראה שה"ה למשחק בגלעינים, שהרי סו"ס הילדים סוחרים עימם ומוכרים וקונים ולדידם יש בכך שוה כסף. ואמנם למבוגרים אחרים אין בכך שום שווי כספי, אבל כיון שהילדים קונים זאת במעות זמ"ז נראה שהם כשוה כסף ואסור לגדולים

לשחק בהם.

יג. באשר להימורים אחרים, בהשתתפות בהגרלות וכד' שהמשחק קונה כבר עתה כרטיס השתתפות ובהמשך ידע אם הרויח או הפסיד, נראה שאין בכך אסמכתא, שהרי את התשלום כבר שילם, ויודע שסיכוייו לזכות מועטים ובכ"ז משקיע את מחיר הכרטיס. ומצד המפעל המבצע את ההגרלה ג"כ אין בכך אסמכתא שהרי הם מלכתחילה מגרילים בין הזוכים את הפרסים, ואינם סבורים שאף אחד לא יזכה, וע"כ מרגע קניית הכרטיס יש להם התחייבות לתת לזוכה את רווחיו.

סימן נד

תביעת החזר נזקים בקניה

שאלה

חברה לאספקת תערובת לבעלי חיים סיפקה תערובת בכמה טונות ללולים. בתוך התערובת היו כדורי פלסטיק קטנים אשר גרמו לכך שמנועים ומאביסים אוטומאטיים נשברו. והיה צורך לתקנם ולהחליפם. כשנתגלתה התקלה, חברת התערובת לא התכחשה לפגמים בסחורתה והסכימה שבעל הלול ימכור את התערובת הפגומה לערבים במחירי הפסד והיא תפצה את הצרכן על התערובת הפגומה. למעשה, התערובת לא נמכרה אלא נעשתה פעולת ברירה שמנעה את המשך כניסת כדורי הפלסטיק לתוך התערובת, והתערובת הפגומה חולקה ונאכלה ע"י העופות.

מה רשאי הצרכן-בעל הלול לתבוע

מחברת אספקת התערובת? האם הוא רשאי לדרוש רק את הפסדיו או שהוא רשאי לדרוש את מלוא הכמות הפגומה שסופקה לו, ואם אינו רשאי לדרוש את מלוא כמות התערובת האם הוא רשאי בתורת קנס לדרוש זאת, כמו שמצאנו בימינו שחברה שסיפקה בטעות מוצר פגום (כגון מוצרי חלב או ממתקים וכד') מפצה את הלקוח בחבילת מוצרים דומים הרבה מעבר להפסד הלקוח בקנייתו?

א. מקח טעות

אדם הקונה סחורה ונמצאה פגומה יכול לטעון 'מקח טעות' ולדרוש את מעותיו בחזרה או לחילופין סחורה תקינה באותה כמות ובאותו מחיר בו קנה את הסחורה הראשונה המקולקלת. אולם אם לאחר

השבת ממונו לפי הערך האמיתי של הסחורה הפגומה, או אם הוציא על כך הוצאות הוא דורש את הוצאותיו. וע"כ אין הקונה יכול להוציא יותר משווי הקניה, ואם הוא חושב שהקלקול בסחורה גדול צריך להיזהר שלא ישתמש בסחורה הפגומה. שלא יהא בבחינת מאכיל עגל לעגלים (ב"מ כח ע"ב).

ונראה שאם המוכר לאחר ששמע שמכר סחורה פגומה הודיע לקונה שלא ישתמש בסחורה והוא יקחנה ויתן לו סחורה חדשה ותקינה – יכול לעשות כן, ואם הקונה השתמש בסחורה לאחר התראת המוכר, הוא יכול לטעון: לא אשלם את המשך השימוש בסחורה הפגומה. (והדבר מעשי במוכר שיש לו אחריות של היצרן והוא מעדיף להחזיר את המוצר הפגום ליצרן).

ב. תשלומי נזיקין

בנזיקין הכלל הוא ששמים את השברים לניזק, היינו, ניזק נוטל את שברי החפץ שנשבר לו לפי שומתם ומוכרם או משתמש בהם, והמזיק משלם את היתרה עד חפץ בשווי מלא. ובניגוד לגזלן וגנב אשר קנו את הגזילה וע"כ הוציאו חפץ שלם מרשות בעלים ומשלמים את כל הגזילה כשעת גזילתה, בנזיקין אין הדין כן.

כדברי הגמ' (ב"ק יא ע"א): "אמר שמואל: אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין". ופרש רש"י: "אמר שמואל – מנהג דיינין הוא שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאם גנב וגזל בהמה או כלים ונפחתו אצלו אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר גנב הפחת אלא ישלם בהמה וכלים מעולים והשברים

שנודע לו מקלקול הסחורה החליט בכ"ז להשתמש בה הרי איבד את יכולת החזרת הסחורה, וכל שהוא יכול הוא לתבוע את החזר נזקיו כתוצאה משימוש בסחורה הפגומה.

יתר על כן, אם השתמש בסחורה לאחר ששילם עבורה והחזירה לבסוף בתורת מקח טעות, צריך להחזיר למוכר את דמי השימוש בסחורה שאל"כ יהא זה ריבית. שהרי על השימוש לא שילם, נמצא שקיבל הן סחורה והן שימוש בחפץ הפגום שהחזיר לבסוף כתמורה על כך שהשאיר את הממון ביד המוכר.

במקרה הנוכחי, התשלום עדיין לא התבצע ואעפ"כ כיון שהחליט להשתמש בתערובת אינו יכול להחזירה, אבל הוא רשאי לתבוע את נזקיו. וצריך לעיין מדוע לא יוכל המוכר לטעון: 'אני רק גרמא בנזיק, שהרי הפגם היה בסחורה ואתה מרצונך השתמשת בה – וגרמא בנזיקין פטור'. מדוע לא נראה את המוכר כמספק סחורה תקינה ולגבי הנזק נראה את המוכר כמזיק, ויפטר מתשלום משום גרמא.

ונראה כי בשימוש בסחורה פגומה, בידיעת המוכר והלוקח, ניתן לראות זאת כקונה סחורה בערך נמוך יותר. היינו הלוקח שילם מאתים וקנה סחורה במאה, את המאה שלא קיבל הוא מקבל בחזרה, ואם טרח ותיקן את הסחורה הפגומה, תשלומיו הם ההחזר על הפגם בסחורה.

עוד נראה שיש לראות את הקונה כמשיב אבידה, שהרי הוא יכול לטעון מקח טעות ולהשיב את הסחורה כולה, וא"כ הוא בקבלת הסחורה עם קלקוליה אינו מקבל אותה כתקינה, אלא דורש את

חבל נחלתו

תוצרתם של המוכרים, שהרי מכירת הסחורה הפגומה נעשתה בטעות, ואסור לדבר לה"ר ולהסב נזק למוכרים. ולכל היותר ניתן לספר זאת לאדם ששואל ישירות, האם צריך לבדוק את הסחורה – בכ"ז כיון שלא כו"ע צייתי להלכה והחברות יודעות שיוציאו עליהן שם רע הן מעדיפות זאת. אבל לא ניתן ללקוח לקנוס את המוכר.

ולכל היותר לבית דין הותר לקנוס מוכרים מדין "מעביר על קיצתם", וכן אם חוזרים על משוגתם והלקוחות טועים וקונים מהם סחורה פגומה. אבל ודאי שכח זה ניתן רק לבי"ד ולא לכ"א וע"כ אין הלוקח יכול לקנוס את המוכר. ואם היה ביניהם חוזה עם קנס בתוכו צריך לדון בדיני אסמכתא, אבל כיון שאין זה המצב שלפנינו אין טעם לדון עליו.

שלו. אלא לנוקין – שמין כדכתיב והמת יהיה לו".

ואע"פ שבמקרה שלפנינו אין נזק רגיל אלא יש כאן מכירת חפץ בשווי נמוך ממה שקבעו, בכ"ז אין כאן גניבה או גזילה. וע"כ נראה שבדין שלפנינו המוכר צריך לשלם את נזקיו של הקונה, אבל אין הקונה יכול לדרוש יותר מנזקיו הישירים והעקיפים כתוצאה מהסחורה הפגומה.

ג. קנסות למספק סחורה מקולקלת

נראה שהמצב בימינו שחברות כביכול קונסות את עצמן ומשלמות ללקוחות שסיפקו להם סחורה פגומה בסחורה בכמות כפולה ומכופלת – עושות זאת על דעת עצמן. וסיבתן כנראה כדי שלא יוציאו שם רע על סחורתם. ואע"פ שלקונים אסור להוציא שם רע על

סימן נה

אחריות שכיר כלפי משכירו בפשיעתו ללקוחות

שמקבל השירות לא ינזק והקבלן צריך לשלם את השירות. השאלה היא האם הפועל צריך לשלם על פשיעתו למעסיקו, או שגדרי האחריות שבין הקבלן לשכירו שונים מגדרי האחריות שבין הקבלן למקבל השירות.

שאלה

אדם שכר קבלן¹ לעבודה כלשהי, הקבלן מעסיק פועלים, והפועל שעשה את השירות פשע, וכתוצאה מכך ניזק מקבל השירות או שהוא צריך לחזור על השירות שנית, ובכך ניזק הקבלן בממונו. פשוט

1. דוגמאות:

- א. מתדלק בתחנת דלק שכח לסגור היטב, או שכלל לא סגר את מכסה מיכל הדלק (מכסה ללא מפתח אולם עם נעילה מתא הנהג) המכסה אבד, נשפך מהטלטולים מעט דלק, ובעל הרכב קנה מכסה חליפי.
- ב. מתדלק מילא בנזין במקום סולר, ועתה צריך טיפולים מיוחדים ברכב להוצאתו ולמילוי סולר.
- ג. מודד של קבלן בנין טעה במדידה ועתה צריך לפרק חלק מהבנין ולבנות מחדש.